

A kerámiaművész életéről elmondta: Diószénben, Moldvában született. 1990-ben került Magyarországra. Életének változásait stációknak tartja. Mint mondta: Addig alkot, míg a jó Isten erőt ad hozzá. Monumentális alkotásai közül majdnem tíz évvel ezelőtt készítette az első nagy munkáját, a három és fél méter magas szobrot, mely a Dévai ferences kolostor belső udvarán, Bőjte Csaba atyáéknál látható. „Sokan nem tudják, hogy az én munkám, mert beleilleszkedik a környezetbe. Krisztus a keresztfán - címet viseli. Az emberek megszokták, szinte észre sem veszik, mert, azt hiszik, ott áll a világ kezdete óta. Máriát azért szeretem, mert az egész világot benne látom. Jézus pedig a túlvilágot jelenti számomra. Nem győzöm csodálni őket. Minden kultúrát tisztelve, azokat is, ahol Jézus nem jelenik meg, de örülök, hogy a csángó kultúra képviselője lehetek. Római katolikus vagyok, az ősrégi magyar csángó művészetből inspirálódok” - nyilatkozta lapunknak a művésznő.

Petrás Mária népdalénekes, kerámiaművész a Bakó megyei Diószénben született 1957-ben. A csángó közösség ősrégi kultúrájából 1990-ben jött először Magyarországra egy csángó küldöttség tagjaként, Domokos Pál Péter születésnapjára. 1991 szeptemberében már a Magyar Iparművészeti Egyetem hallgatója, 1995-ben jelesen diplomázott. 1997-ben első alkalommal mutatkozott be önálló kiállításával, melyet több, mint száz követett a fővárosban és szerte az országban, továbbá Olaszországban, Franciaországban, és Kanadában. 1990 óta aktívan vesz részt a csángó ügyeket szolgáló anyaországi és határon túli szervezetek munkájában.

(Petrás Mária kiállítása február 1-ig látható Budapesten, a Magyarok Házában.)

Frigyesy Ágnes

* * *

Köllő Katalin - Kolozsvár

A gyümölcsstermesztés szerelmese

I. rész

Nézegetem a budapesti Szent István Egyetem Rubinoklevelét, 2002. szeptember 10-i keltezéssel, és valahogy nem tudom elhinni, hogy szemben ülök annak tulajdonosával, szellemesen és vidáman beszélgetünk a lakásán ezen a gyönyörű, napsugaras, késő őszi napon, pedig nemsokára egy százada annak, hogy világra jött Nagyenyeden. Az ágya melletti polcon ott díszleg három zöldes-sárga színű laskatök (laikus fejemmel dísztöknek ítélném, de kiderül, hogy igenis fogyasztható), a szekrény tetején vidáman pirosnak az almák, ahova csak nézek a szobában, könyvek, kertészeti folyóiratok, a falakon pedig számtalan trófea. „Díszoklevél Veress István okleveles kertészmérnöknek, aki a Magyar Királyi Kertészeti Tanintézetben 1932. év június hó 25. napján 70 éve szerzett oklevele alapján közmegebecsülésre méltóan teljesítette hivatását, elismerésül ezt a RUBINOKLEVELET adja ki a Szent István Egyetem. Kelt Budapesten, 2002. év szeptember hó 16-án.” Ez csupán a legutóbbi kitüntetés, amelyet Pista bácsi magáénak tudhat. Ezenkívül birtokosa a budapesti kertészeti egyetem arany, gyémánt és vasdiplomájának, valamint a hatvanas években szerzett munkaéremrend harmadik fokozata kitüntetésnek, amelyet az akkori Kolozs tartományi mezőgazdasági bizottság bocsátott ki a kackói termelészövetkezethozelnél kifejtett tevékenységéért. Csak halkán jegyzem meg, nincs tudomásom arról, hogy a kolozsvári Agrártudományi Egyetem honorálta volna szakoktatási tevékenységét. Veress Pista bácsi ma tölti be 95. életévét. Személyesen bizonyíthatom: humora és szellemi frissessége töretlen. A vele készített beszélgetést részletekben közöljük, és őszintén remélem, hogy önök is nagy szeretettel olvassák majd. Isten éltesse egészségben, kedves Pista bácsi!

- Miért választotta ezt a szakmát, Pista bácsi?

- Azért, mert gyerekkoromban beleszerettem a gyümölcsstermesztésbe. Édesapám, jóllehet nem volt szakember, a nagyenyedi gyümölcshozelzeti egyletnek volt a gondnoka. Én tehát ebben a nagy kertben nőttem fel, és szenvedélyesen beleszerettem ebbe a mesterségbe.

- Nagyenyeden tetszett születni?

- Igen, 1909-ben, november 5-én.

- Nagyenyedről hova vezetett az út?

- A budapesti kertészeti tanintézetbe. Ide iratkoztam be 1928-ban, és itt végeztem 1932-ben. Ezután több mint nyolc hónapon át Németországban dolgoztam gyakornokként. Először egy kísérleti állomásnál, nevezetesen a sangerhauseni Rosariumban, azután pedig Berlin mellett, a híres Spath Faiskolában. Miután hazajöttem, az Ambrozi-Fischer Faiskolában kaptam állást, a díszfaiskola egyik részlegének a vezetője-

ként. Itt dolgoztam majdnem három évig. Ezt a faiskolát világviszonylatban is elismerték, hiszen Délkelet-Európa legnagyobb faiskolája volt. Nemcsak Európának, hanem Ázsiának is adott el rendelésre, főleg szőlőoltványt, de gyümölcsfákat is. 1935-ben a nagyenyedi Bethlen-kollégium Csombordon nyitott egy gazdasági és szőlészeti iskolát, ahova meghívtak tanárnak. Nekem nagyon jól fizetett állásom volt a faiskolánál, ötezer lejes fizetéssel, ezenkívül részvényem is, ugyanis az Ambrozi-Fischer családi részvénytársaság volt. Nagyon jól kerestem tehát, Csombordra pedig mindössze 3800 lejes fizetésért kellett volna elmennem. Végül is később kompenzálódott. Édesapám mondta, hogy Elekes Viktor, a rektorprofesszor, Nagy Endre és Szász Pál majd meg fognak engem keresni. Szász Pált én ismertem, édesapámnak vadászbarátja volt, jártam hozzájuk, megmetszettem a rózsákat, de volt úgy, hogy engem is hívott vadászni. Nos, megkerestek, én éppen kinn voltam a faiskolánál. Elmondták, hogy mit szeretnének, s beszélgetés közben egyszer csak Szász Pál közbevágott, és azt mondta: tudom, hogy te egyetértesz ezzel, és azt is tudod, hogy neked ez a kötelességed. Ezzel el volt intézve. Úgyhogy nem igazán mondhattam nemet. Szóval, így történt az én áthelyezésem Csombordra. ahol végül tizenöt évig dolgoztam.

- *Elég hosszú idő.*

- Igen. És időnként elég nehéz. Nemcsak tanár és igazgatóhelyettes voltam, hanem gazdaságvezető is. Ez azt jelentette, hogy minden reggel 5 órakor fel kellett kelni, beindítani a munkát, és így tovább. Úgy kellett tehát megszerveznem az életemet, hogy mindent el tudjak végezni. Miután elvégeztem a kora reggeli teendőket, hazakerültem, aztán reggeliztem, pihentem egy, esetleg másfél órát, ami sokszor sajnos kimaradt, aztán folytattam a napot. 1938-ban megnősültem, elvettem az ottani református lelkész leányát. Nehéz idők jöttek Csombordra. Már 1938-tól elkezdtek "piszkálni" az iskolát, egy rövid ideig bezárták, aztán újraindult. A következő évben azonban ismét bezáratták, többször is belénk kötöttek, de főleg az igazgatónkba. Talán jobb nem is beszélni róla. Államosítás után aztán én lettem az iskola igazgatója. 1949. január 8-án megjelent a Hivatalos Közlönyben a kolozsvári agrártudományi egyetemre szóló tanári kinevezésem. Nem volt azonban senki, akinek átadhattam volna a csombordi iskolát, ugyanis nem létezett rendes tanár az intézetben abban az időben. Ott volt segédtanár Mezei Sándor kollégám, őt léptették végül is elő. Ezt követően tudtam csak feljönni Kolozsvárra. Korábban azonban beiratkoztam az intézetbe, negyedévesként, ugyanis Budapesten csak hároméves volt az oktatás. Arra gondoltam, hogy így könnyebben elérhetem a diplomám elismerését, hiszen ha elvégzem itt a negyedévet, lesz egy hazai gazdamérnöki diplomám. Így egyszerre voltam diák és tanár az intézetben. Ez a változás sem volt könnyű, de az életemre elég jellemzőek voltak ezek a nehéz változások. Az első tíz évben Kolozsváron magyarul tanítottam, de aztán sajnos egyszeriben át kellett térni a román nyelvű oktatásra. Ezt megelőzően azonban azt kérték, hogy írjam le a jegyzeteimet román nyelven is, amit aztán egy bizottság átnézett. Minden apróságba belekötöttek, de végül mégis elfogadták. Úgy gondolom, elsősorban azért, mert a tíz év alatt létesítettem egy mintakertet az intézet számára. Mindenki megbecsülte. Sok külföldi jött. Olasz-, Spanyol-, Lengyel és Németországból, nagyon meg voltak elégedve a didaktikai kerttel. De a hazai, a bukaresti, krajovai, temesvári mezőgazdasági intézettől is jöttek látogatók, és rendkívül nagy tetszést aratott. Ebben a kertben bemutattam a különböző koronaformákat, aztán volt egy komoly fajtagyűjteményem, amelyben szerepelt az összes gyümölcsfaj. De lépést tartottunk a nyugati technikával is, hiszen összeköttetésekkel rendelkeztem francia- és németországi szakemberekkel. Ugyanis 1956-ban kijutottam Franciaországba, Palocsayval, hat hetet töltöttünk ott, ami nagyon sokat számított az életemben. Először is megismertem az országot, no meg az ottani gyümölcsstermesztést, hiszen Franciaország a szülőhazája volt az úgynevezett intenzív gyümölcsstermesztésnek, amely XIV. Lajos kertjéből indult el, a versailles-i kertből. Nagy élmény volt számomra az ottani kastély és a kert, a Párizs környéki kutatóintézetek. Könyvet is lehetne írni ezekről. Megjelent akkor néhány cikkem, román nyelven, a Grádina, via si livada című folyóiratban.

Franciaország után, a saját pénzemen felkerestem a balkáni országokat. Elég nehéz volt, mert nem beszéltem semmilyen szláv nyelvet, de az aránylag elég jó némettudásommal mégis zöldágra vergődtem, hiszen a volt Osztrák-Magyar Monarchia területén mindig akadt valaki, aki értette ezt a nyelvet. Bulgáriában például összebarátkoztam egy hajóskapitánnyal, aki nagyszerű helyekre vitt. Voltam Fiumében, bejártam az Adriai-tenger partját. Krk szigetének, Fiumével szemben, nagyon érdekes a gyümölcs- és szőlőtermesztése.

Később aztán még elkerültem Németországba is, ahol arról volt szó, hogy maximum egy hétig lehetünk, de végül egy hónapon át ott maradtunk. Bonn mellett, Meckeneiban volt a kertészeti egyetem kísérleti állomása, de jártunk Kölnben, Hamburgban, Stuttgartban, érintettük Frankfurt-am-Maint, elmentünk Hohenheimba, megmutatták a legrégebb sörfőző városkát München mellett. Hát ennyit az utazásokról.

Az agrártudományi intézetből való nyugdíjaztatásom után aztán egy darabig még bejártam, külön szobám is volt, mert tagja voltam az intézet vezetőségének. Miután eljöttem, elég nagy úr támadt utánam, hárman is próbáltak tanítani, egy darabig Wagner István is oktatott, a Palocsay-kertből, végül aztán kinevezték egyik volt tanítványomat, aki ugyan nem volt szakember, de átszakosodott. Egypárszor az ő hívására még bementem, de aztán megszakadt a kapcsolatom az intézettel.

(Folytatjuk)

(szerkesztői megjegyzés: Veress István köszöntője a füzetek 2004. decemberi számában olvasható.)

* * *

Egy festmény újjászületése

2003. szeptemberében adtuk hírül a füzetek hasábjain, hogy Triff Viktorné sz. Lászlóffy Mária Magdolna, egyesületünk tagja, egy igen rossz állapotban lévő kb. XIX. század eleji olajfestményt adományozott egyesületünknek, amely feltehetőleg Issekutz Rebekát ábrázolja. A festményt majd másfél évig restaurálták, 2004 december közepére készült el. Rövidesen sikerül korhű keretbe is helyezni. A restaurálás költségeit egyesületünk a 2003 évi - az APEH által átutalt - személyi jövedelemadó 1 %-ából fizette ki.

Ezúton is megköszönjük Triff Viktorné Lászlóffy Mária Magdolna nagylelkű adományát, valamint az adományozók által egyesületünk részére felajánlott jövedelemadó 1 %-ot, amely lehetőséget nyújtott múltunk tárgyi emlékének megmentésére. Terveink szerint szeretnénk a restaurált festményt, valamint Issekutz Rebeka eredeti móringlevelét (kelengyelevelét) és kelengyeládáját, Issekutz Rebeka és férje, Lászlóffy Jakab portréját ábrázoló s múzeumi tulajdonban lévő festményeket a múzeumok közreműködésével kiállítani. Ezen kiállítás betekintést adna a XVIII.-XIX. századi erdélyi örmény nemesi családok kultúrtörténetébe. A tervbe vett múzeumi kiállítás megvalósulása esetén az erdélyi örmény családok további XVIII-XIX. századi eredeti tárgyai is kiállításra kerülhetnének, amelyre vonatkozó felhívást füzetünk hasábjain meg fogjuk jelentetni.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
Dr. Issekutz Sarolta elnök

* * *

Bálintné Kovács Júlia, Kolozsvár

Ismerjük meg önmagunkat

2. rész

Govrik Gergely a pogány ősvallás mítoszaiba avatta be az olvasót, s megörökítette az Erdélyben akkor még létezett örmény nyelvű feliratokat is. *Bányai Elemér* (Zuboly, 1875-1915) és *Temesváry János* történész forrásfeldolgozásaival és művelődéstörténeti írásaival tűnt ki. *Ávedik Lukács* erzsébetvárosi iskolaigazgató, majd örmény-katolikus plébános és főesperes saját városáról és a világban szétszórta örmény településekről számolt be. *Hermann Antal* néprajzprofesszor tárgyi néprajzi cikkeivel hívta fel magára a figyelmet. *Merza Gyula* (1861-1943) az erdélyi örmények folklórját tárta fel, s az önálló örmény nemzeti egyházat ismertette. *Tőrös Tivadar* levéltáros az 1848-49-es szabadságharc örmény résztvevőiről számolt be.

Teret kapott a folyóiratban a szépirodalom is. *Esztegar László* szamosújvári könyvtáros az örmény költészetéről cikkezett, *Szongott Kristóf* Petőfi verseket fordított örményre s örmény elbeszéléseket magyarra. *Simay Gergely* és *Simay János* irodalomtörténeti cikkek és örmény versek fordításával gazdagította a lapot. *Patrubány Lukács* egyetemi magántanár örmény nyelvtudományi értekezései mellett örmény nyelven verseket is költött.

Szongott Kristóf kezdeményezésére megszületett Szamosújvárott az Örmény Múzeum. *Kapatán Márton* örmény katolikus plébános és egy időben az Örmény Múzeum igazgatója örmény történelmi és etnográfiai cikkeivel szerepelt az *Armenia* hasábjain, s *Aki Templomot ad Istennek ad* (Szv. 1930) c. munkájában közölte az erdélyi örmény katolikusok névsorát.

A másik neves örmény település, Erzsébetváros armenológusának, *Ávedik Lukács* munkái közül kiemelkedik *Az örmény tudományos akadémia* (Segesvár 1894) és *Az örmény kereszténység eredete* (Erzsébetváros 1904) c. mű. Örmény tárgyú kötetekkel jelentkezett a magyar gyorsíró szakértő, tanügyi és jogi szakíró *Gopcsa László* (1865-1933) is: *Örmény közmondások* (Kv. 1888) és *Örmény regék* (Bp.